

Левченко Катерина,
студентка 2 курсу ОС «Магістр»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

Стендер С.В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку,
оподаткування та технологій електронного бізнесу,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський

ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Жодне діюче підприємство не може обійтися без заборгованості, тим більше поточної (короткострокової). Але, як відомо, заборгованість може бути різна і вона по-різному відображається в обліку та звітності підприємства. Як здійснюється облік поточної дебіторської заборгованості, і як вона відображається у фінансовій звітності, визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Активом може бути визнана тільки дебіторська заборгованість і тільки в тому випадку, якщо:

- 1) існує ймовірність того, що підприємство одержить майбутні економічні вигоди від такої дебіторської заборгованості;
- 2) сума дебіторської заборгованості може бути вірогідно оцінена.

Насамперед визначимося з тим, як визначена дебіторська заборгованість у П(С)БО 10: дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. У свою чергу: дебітори – юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми коштів, їх еквівалентів або інших активів.

До появи в 1999 році П(С)БО зі здійсненням обліку та відображенням у звітності дебіторської заборгованості особливих проблем у бухгалтерів не виникало. А з прийняттям П(С)БО та запозичених із МСБО таких понять, як "вартість грошей у часі" та "безнадійна заборгованість", такі проблеми з'явилися.

В основному вони пов'язані з оцінкою дебіторської заборгованості на певну дату.

Перш ніж перейти до оцінки тієї або іншої дебіторської заборгованості, необхідно зазначити, що дебіторська заборгованість ділиться на:

- оточну дебіторську заборгованість – сума дебіторської заборгованості, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
- довгострокову дебіторську заборгованість – сума дебіторської заборгованості, що не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Необхідно зазначити, що під датою балансу мається на увазі не дата балансу, що подається разом з іншою щоквартальною або річною фінансовою звітністю підприємства, а дата балансу, яка складається підприємством щомісяця. Отже, короткостроковою вважається заборгованість, що повинна бути погашена протягом найближчих дванадцяти місяців, наступних за місяцем виникнення такої заборгованості.

Причому із часом статус заборгованості може змінитися. Наприклад, поточна заборгованість має бути переведена в довгострокову, якщо по цій заборгованості відстрочена дата погашення та в зв'язку із цим вона настає після закінчення строку, що перевищує дванадцять місяців з дати балансу. За довгостроковою заборгованістю з часом відбувається природний процес переходу в короткострокову, оскільки рано чи пізно строк погашення такої заборгованості (у повному обсязі або частково) стає менше дванадцяти місяців з дати балансу.

В бухгалтерському обліку, як правило, таке переведення дебіторської заборгованості з довгострокової в короткострокову або навпаки не відображається, оскільки дебіторська заборгованість відображається на рахунках Плану рахунків за її видами, а не за строками погашення.

Щодо оцінки довгострокової дебіторської заборгованості та відображення її в балансі підприємства в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» сказано

небагато, а саме. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за їхньою теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від вигляду заборгованості та умов її погашення. Не зрозуміло, як все-таки визначати теперішню вартість такої заборгованості і як у такому випадку оцінювати довгострокову дебіторську заборгованість, за якою не нараховуються відсотки.

Оцінка поточної дебіторської заборгованості залежить від причини її виникнення та її вигляду. Наприклад, поточна дебіторська заборгованість, що виникла в результаті реалізації продукції, товарів, робіт або послуг (далі – товарів) на умовах наступної оплати, оцінюється за первісною вартістю. Звертаємо вашу увагу на те, що під первісною вартістю, у цьому випадку, розуміється вартість, за якою такий товар був реалізований, а не його собівартість. За такою первісною вартістю поточна дебіторська заборгованість, що виникла із зазначеної вище причини, враховується доти, поки не відбудеться одна з двох подій:

- 1) буде здійснене її погашення, і вона перестане існувати як така;
- 2) виникне різниця між справедливою вартістю даної дебіторської заборгованості та номінальною сумою коштів або (і) їхніх еквівалентів, які підлягають одержанню за реалізований товар.

Нагадаємо, що відповідно до П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» справедлива вартість – це сума, за якою може бути здійснений обмін активу, або оплата зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими й незалежними сторонами. У випадку, якщо відбудеться перша подія, то її наслідки прості й зрозумілі. А от у другому випадку не все так просто. Перше питання, що виникає, стосується визначення справедливої вартості дебіторської заборгованості. Якщо мова йде про справедливую вартість дебіторської заборгованості як таку (наприклад, про суму, яку можна одержати у випадку передачі іншій особі (підприємству) права вимоги за даним боргом), то це одне, а якщо мова йде про справедливую вартість дебіторської заборгованості як компенсацію за поставлений товар, то це інше.

В першому випадку справедлива вартість визначається, виходячи з ринкової вартості аналогічних зобов'язань при здійсненні передачі права їхньої вимоги, а в другому випадку – виходячи з ринкової вартості переданого покупцеві та не оплаченого товару. В цих двох випадках справедлива вартість буде різною. Причому різниця може бути значна.

На нашу думку, при визначенні справедливої вартості дебіторської заборгованості необхідно відштовхуватися від ринкової вартості товару, аналогічного тому, що був переданий покупцеві та який не оплачено. Такий висновок зроблено на підставі того, що будь-яке порівняння правомірно здійснювати тільки по аналогічних активах (цінностях, об'єктах і т.д.). А оскільки справедливу вартість дебіторської заборгованості нам необхідно порівнювати із сумою коштів (їхніх еквівалентів), які ми припускаємо одержати за переданий товар, то й справедлива вартість заборгованості повинна визначатися на підставі вартості того ж товару.

Список використаних джерел

1. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2017. № 6. С. 9-16.
2. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 1 (67). С. 156–163.
3. Купріна Н.М. Облік дебіторської заборгованості з позиції концепції збереження капіталу. *Наукові праці Кіровоград. нац. техн. ун-ту [Економічні науки]* : зб. наук. пр. ; вип. 16, ч. 1. Кіровоград, 2010. С. 190–193.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” : затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 URL : <http://www.minfin.gov.ua>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств» URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.